

"kunnen onthouden, wat wy met elkander ge-
 "sprooken hebben; kunnende by eenen Eed
 "verzekeren, dat noch door my, noch door
 "hem een eenig Woord gesproken is op de
 "Wys, als hy het verhaalt."

"Nadat ik het Verloop van onze Zamen-
 "spraak zal hebben verhaalt, zal ik op de ver-
 "fierde Vraag-Punten van *Lindlaww* kortelyk
 "antwoorden; en schoon ik zyne Smaadrede-
 "nen hem in zyn Smoel konde terug werpen,
 "mits hy zich en zyn Hert door een boozen
 "Leugen-Geeft aan zynen toomeloozen Inborst
 "en Zinnelykheid overgegeven heeft: Zo zal ik
 "echter, zo veel als moogelyk is, de voorge-
 "drage Punten met alle Liefde en Zedigheid
 "trachten te wederleggen.

Pater Eschenbrenders Waar-Bericht

van de

Gehoude Zamenpraak.

24. "O Ntrent den Jaare 1722. ben ik door my-
 "ne Overigheid na *Solinge* beroepen, om
 "de Rooms-Katholyke Gemeente aldaar te be-
 "stieren. Daar komende, vernam ik, dat
 "een zekere *Johan Lindlaww* van het Rooms-
 "Katholyk Geloof afgevallen, en voor het
 "overige een gevaarlyk, arglistig, en ver-
 "waand, doch te gelyk een onbedreeven, grof,
 "en in het Disputeren stout, en vermeetel
 "Mensch was: En dat zyne Huisvrouw en
 "Kinderen noch wel Rooms-Katholyk waren,
 "doch wegens het onophoudelyk kyven en
 "twisten

"twiften met *Johan*, niet opentlyk durfden
 "ter Kerke gaan. Na Verloop van byna drie
 "Jaren vroeg ik het Zootje van *Lindlarw*,
 "toen twaalf of dertien Jaren oud zynde,
 "waarom hy niet neerftiger ter Kerke kwam?
 "Hy gaf my tot Antwoord, dat hem zulks
 "door zynen Vader met Bedreiging van harde
 "Geeffel-Slagen op het hoogfte was verboden;
 "en dat hy anderzins zeer gaarn met zyne
 "Moeder den Gods-Dienst wilde koomen by-
 "woonen. Eenigen Tyd daarna begaf ik my
 "s' Namiddags tulchen 4. en 5. Uuren, a *Lind-*
 "*larw* Huis, en hield hem in zyne Kamer de
 "Onbillykheid van zyne Handelingen, voor
 "Oogen, zeggende voornamentlyk, dat 't
 "hem niet geoorlooft was, zyn minderjarig
 "Zootje door Dreigementen en Slagen tot zyne
 "aangenoomte Sefte te dwingen; maar dat hy
 "hem in Gevolge van de Religie-Fraffaten,
 "geruftelyk moest laten blyven in het Geloof,
 "waarin hy geboren was; en dat het Kind,
 "wanneer het meerderjarig zou wezen, zyn
 "vrye Wille in het verkiezen van eene Religie
 "gebruiken konde, enz. Ondertufchen zocht
 "*Johannes* Gelegenheid, om zich in eenen
 "Woord-Stryd intelaten; doch ik wees hem
 "met een kort Antwoord af. Toen fprong hy
 "van het eene op het andere, en bleef in geen
 "Stuk beftendig. Ik vergeleek hem derhalven
 "by het Vogeltje, 'twelk in zyne Kamer van
 "de eene Plank op de andere vloog; daarby
 "voegende, of hy, daar hy een onwetend
 "Slechthoofd was, zich niet fchaamde, met
 "een Katholyk Priefter te difputeren over Zaa-
 "ken, waarvan hy geene, of weinig Kennis
 "hadde? *Johannes* verzettede, dat hy al voor
 "lang

"lang Luft gehad hadde, zich met my in een
 "Disput inte laten. *enz.* Mits nu de Avond
 "naderde, zeide ik tot hem, dat hy den vol-
 "genden Morgen met zyne drie Predikanten in
 "het Huis van onze Missie konde koomen, en
 "dat ik hem alsdan met alle Vrindschap ant-
 "woorden zoude."

"Den volgenden Morgen ten negen Uuren
 "kwam *Johannes*, by zich hebbende een klein
 "Mannetje, en, zo als ik meene, den Bybel
 "onder den Arm. Ik bragt hem een Glas Ge-
 "never, waarvan *Johannes* een groot Liefheb-
 "ber is; doch vermits ik bedacht, wat voor
 "een geweldige Pof-Hans hy was; dat hy met
 "zyn Disput groote Figuren zou maken; dat hy
 "mits ik alleen was, allerhande Leugenen konde
 "uitstrooien; en dat hy, hoe zeer ik hem ook
 "reets op de Vingeren geklopt hadde, echter
 "by den gemeenen Man mogt roemen, dat hy,
 "de Zege op my hadde behaalt, zo ontbood ik
 "heimelyk twee eerbare, en zedige Mannen in
 "het naaste Vertreek, met verzoek alles getrou-
 "welyk opteteekenen, om *Lindlarw* van Leu-
 "gen te kunnen overtuigen, indien hy iets te-
 "gens de Waarheid sprak. Daarop vervoegde
 "ik my wederom by *Johannes*, en vroeg hem,
 "of hy zyn Zeggen uit de H. Schrift goedma-
 "ken konde? Hy antwoordde ja, en sloeg zyn
 "Boek op. Ik haalde vervolgens de Latynse
 "Bybel, mits ik de Hoog-Duitse niet ten eer-
 "sten vinden konde, en vroeg hem, of hy ge-
 "loofde, dat het Boek, 'twelk hy voor den By-
 "bel hield, waarlyk van den Heiligen Geest
 "kwam? *Johannes* verwonderde zich, doch ant-
 "woordde, dat zyn Boek de waare, en onver-
 "valschte Bybel was. Ik begeerde daarvan een
 "Be-

" Bewys uit de H. Schrift ; want , zeide ik , mits
 " de Gereformeerden willen , dat men niets moet
 " geloven , ten zy het klaar in de H. Schrift
 " word gevonden , zo konde ik zyn Zeggen zon-
 " der zo een Bewys niet aanneemen , en zyn
 " Boek konde zonder dat Bewys , verdacht , en
 " gevaarlyk wezen , nadien men ymand onder
 " dat Voorwendfel ook onnutte , en ergerlyke
 " Schriften in de Hand steeken konde ; dat'er
 " derhalven voor het Begin van onze Zamen-
 " spraak een vast Fondament moest zyn gelegd ,
 " 'twelk wy beide als een onseilbaare Richtsnoer
 " aanneemen konden. *Johannes* wierd over dat
 " Voorstel wat onthutst ; hy zocht derhalven
 " allerlei Uitvluchten , en zeide , dat zyn Boek
 " met het myne geheel en al overeenkwam , en
 " daarom als een Werk des H. Geestes aange-
 " noomen moest worden. Hy wilde zulks be-
 " vestigen met het Vergelyken der Schriftuur-
 " Plaatzen , die in de twee Bybelen even eens
 " stonden ; doch ik zeide hem , dat het onwaar
 " was , dat onze Bybelen overal met elkander
 " over een kwamen ; dat , indien zulks ook al waar
 " was , de Rooms - Katholyken echter een ander
 " Bewys voor de H. Schrift hadden als de Gere-
 " formeerden ; dat hy zich derhalven daarvan
 " niet konde bedienen ; maar dat hy uit de H.
 " Schrift zelf een onwraakaar Getuigenis toonen
 " moest , om ons te overtuigen , dat zyn Boek
 " door den H. Geest den Propheten , Aposto-
 " len enz. ingegeven was ; en dat onze Zamen-
 " spraak zonder zo een Bewys vruchteloos we-
 " zen zoude . "

" De Zwetzer *Johannes* schein daarover eenig-
 " zins te verstommen , doch poogde zyne On-
 " kunde te verbloemen , voorwendende , dat
 " myn

"myn Begeeren eene loutere Spitsvinnigheid
 "was, enz. Weshalven ik met Medelyden over
 "zynen elendigen Staat aangedaan zynde, tot
 "hem zeide: Wat wilt gy, myn lieve *Lindlauw*,
 "u met den Bybel tegens de Katholyke Waar-
 "heid zetten, daar gy op zulke lichte Punten
 "geen Antwoord geven kunt? Foei myn *Johan*,
 "dat is slecht, en ongeleert Begonnen. Gy
 "staat op den Bybel, en kunt niemand overtui-
 "gen, dat gy denzelven hebt. Zyt gy niet een
 "valsche Fabel-Kramer, en Leugen-Dichter,
 "daar gy u by den gemeenen Man voor een ge-
 "sleeper en vernuftig Hoofd uitgeeft, en echter
 "aan niets meer Gebrek hebt, als aan Kennis.
 "Doch laat ons tot eenige byzondere Vraagen
 "koomen. Waarvan willen wy beginnen. Jo-
 "hannes daardoor wat verlicht, viel ten eersten
 "op de Spreuken *Pauli* om *Christi* Tegenwoor-
 "digheid in het Sakrament te bestryden. Maar
 "ik gaf hem tot Aantwoord: Ik bekenne, zeide
 "ik, dat die Woorden in den H. *Paulus* wor-
 "den gevonden; doch wat doenze tot de Zaak,
 "die gy bestryd? Toont door uwe Texten, dat
 "*Christus* niet tegenwoordig is in het Avondmaal.
 "Myne aangehaalde Texten, hervattede *Johan-*
 "*nes*, moeten door andere worden verklaart,
 "en dus blykt het, datze in eenen figuurlyken Zin
 "moeten worden genoomen. Daarop vroeg ik
 "hem, hoe hy wist, dat de eene Text door den
 "anderen na zyne, en niet na myne Meening,
 "opgehieldert moest worden? Dus versta ik het,
 "hernam hy; dus wordenze by ons Gerefor-
 "merden verstaan, en dus moetenze de eene
 "door de andere verklaart worden, enz. O
 "elendige *Lindlauw*, hervattede ik, waartoe
 "dienen doch alle uwe Bybel-Spreuken? Daar-
 "

177 " door word het Volk immers geene goede Leere
 178 " in 't Hert gelegd , maar alleenlyk een ydele
 179 " Klank door de Ooren gejaagt. Veele Texten
 180 " aantehaalen , en te schreeuwen: *Ik ben in den*
 181 " *Bybel ervaren* , is het algemeene Liedje van alle
 182 " Ketteren ; maar de H. Schrift na den Zin der
 183 " Kerk uitleggen , is het Kenteeken van een goed
 184 " Katholyk. Daarop deed *Johannes* eenen Lucht-
 185 " Sprong. De aangehaalde Texten , zeide hy ,
 186 " moeten verstaan worden , zo als ik zegge ,
 187 " mits de Schrift klaar is , en de H. Geest my
 188 " zulke Uitlegging ingeeft. Myn Antwoord was:
 189 " Nu zie ik , *Johannes* , dat gy een groote Noot
 190 " met een uitgedroogt Pit zyt. Meent gy , dat
 191 " uwe Uitlegging van den H. Geest komt ? Zo
 192 " laat dan drie van ons in eene Kamer wezen ,
 193 " en een yder in een byzonderen Hoek den H.
 194 " Geest om Verlichting bidden. Daarna zullen
 195 " wy opstaan , en yder een zal zeggen , hoeda-
 196 " nig hy verstaat de Woorden : *Dit is myn*
 197 " *Lichaam*. Een Lutheraan zal immers anders
 198 " antwoorden als een Calvinist , en deze anders
 199 " als een Puritein. Vraagt gy den Lutheraan ,
 200 " waarom hy de H. Schrift dus verstaat ? Hy zal
 201 " zeggen : De H. Geest geeft het my in. De
 202 " Calvinist zal insgelyks zeggen : Dat geeft my de
 203 " H. Geest in. En de Puritein zal antwoorden :
 204 " Dat leert my de H. Geest , dien ik zo yverig
 205 " aangeroeven heb. Zou nu de H. Geest , die
 206 " een Leeraar van alle Waarheid is , zulke te-
 207 " genstrydige Uitleggingen kunnen ingeven , en
 208 " dus te gelyk Waarheid en Leugen spreek-
 209 " ken ? Twee van die drie moeten immers
 210 " ongelyk hebben , en dwalen , en by Gevolg
 211 " bestiert worden door den Geest der Dooling.
 212 " uit wien alle Ketteryen ontsprooten zyn. " de

" de Woorden der Schrift , maar haare rechte
 " Zin en Uitlegging zyn het , die de waare Geest
 " van Gods Kerk in 't Hert anmeld. Voorts
 " voerde ik hem te Gemoet , dat hy zynen elen-
 " digen Staat wel behertigen , en bedenken zou-
 " de , dat hem niets anders van het Katholyk
 " Geloof tot den Afval verleid hadde , als de Vry-
 " heid des Levens, enz. Doch hy sprong ten eersten
 " wederom op het disputeren ; van het Vagevuur
 " op de Aanroeping der Heiligen ; daarvan op
 " de Vereering der Beelden ; en dus steeds op
 " eene andere Stoffe. Ik zeide hem , dat hy
 " zich by een Punt moest houden , en 'tzelve
 " door klare Schriftuur-Plaatzen wederleggen.
 " Doch vermits hem daarover het Zweet uit-
 " brak , gaf ik hem tot Hartsterking noch een
 " Glas Genever , waardoor hy nieuwe Krachten
 " scheen te krygen. De Katholyk Kerk heeft
 " gedwaalt , zeide hy , en ook *Petrus* , zelfs na
 " het Ontfangen van den H. Geest. Daarover
 " wierd ik eenigzins onverduelig , invoege dat
 " ik den Spot-Vogel , en Leugen - Dichter wat
 " ruuwer bejegende. Ik vroeg hem , of hy ook
 " wel wist , wat hem daar uit zyn Smoel ont-
 " vallen was ? *Petrus* heeft wel , vervolgde ik ,
 " voor zyn Persoon kunnen struikelen , maar
 " niet als Hoofd der Kerk in Zaken van het
 " Geloof , mits hy door *Christus* zelf tot Bestierder
 " van de Kerk aangesteld was , en by Gevolg door
 " den H. Geest geleid wierd ; wie derhalven
 " zegt , dat *Petrus* gedwaalt heeft , die zegt ook ,
 " dat de H. Geest heeft gedwaalt. *Johannes* wist
 " niets daartegen intebrenge ; en vermits het
 " elf Uuren was , en de Jongens uit het School
 " kwaamen , *Johannes* , zeide ik tot hem , ver-
 " dient gy niet , dat yder Leer-Jonge n zo lang
 " met

210 met Roeden geeleit, tot dat gy in uwe Reli-
 211 gie beter onderwezen, en in Staat zyt, om
 212 een Katholyk Priester uittedagen, enz. On-
 213 dertusfen kwamen de Getuigen, die in het
 214 naaste Vertrek zo lang toegeluffert, en al
 215 het Voorgevallene aangeteekent hadden, na
 216 binnen, en verweeten aan *Johan* zyne grove
 217 Onwetenheid, en ongezoute Redeneringen.
 218 Hy stond'er over verfeld; en, indien ik hadde
 219 geweten, zeide hy, dat die Heeren zo na by
 220 ons waren geweest, zou ik'er ook meer mede-
 221 gebragt hebben; de Pater heet my belooft,
 222 dat wy alleen wezen zouden. Doch ik ant-
 223 woordde hem, dat de Getuigen tegenwoordig
 224 waren geweest, niet om hem eeng Nadeel te
 225 veroorzaken, maar om dat ik wist, dat hy
 226 reets alle Liefde tot de Waarheid verlooren
 227 hadde, en daarenboven een hovaardig, en
 228 opgeblazen Karel was, en derhalven uit zyn
 229 Disput met my, misschien mogt zoek-
 230 ken Roem te behaalen; zo dat ik de gemelde
 231 Getuigen hadde geroepen, ten einde zy altoos
 232 tegens hem de Waarheid getuigen konden.
 233 *Johannes* wierd daarover rood in zyn Aangezigt,
 234 ging weg, en maakte noch wat Woorden,
 235 die ik vergeten heb.
 236 Hy ve trok tusfen twaalf en een Uur.
 237 Gy hebt gezegt (dus sprak ik tot hem) dat
 238 de Rooms-Katholyke Kerk, die volgens de
 239 Bekentenis der Gereformeerden zelf veele Eeu-
 240 wen gestaan heeft, heeft afgenoomen; Koom
 241 dan ten vyf Uuren met uwe Predikanten terug,
 242 en breng een bondig Bewys mede, dat uwe
 243 noch in de Wieg leggende Religie noch niet
 244 afgenoomen heeft, en dat daarentegen het
 245 Katholyk Geloof, 'twelk na uwe eige Ver-
 246

"klaring

105 "klaring vier of vyf hondert Jaren onvervalscht
 106 "geweest is , eindelyk in grove Dwalingen is
 107 "gefallen. Doch gy moet eene Preuve hebben,
 108 "waarvan zich geene andere Seste met even zo
 109 "veel Recht bedienen kan. Als gy dat do et
 110 "zal ik morgen Kalvyns worden."
 111 "Dus verre geheuge ik noch de Zamen-
 112 "spraak, die ik ook, zo alsze door de boven-
 113 "gemelde Getuigen opgeteekent was, drie Ja-
 114 "ren lang bewaart heb, doch zedert door myne
 115 "Overigheid na elders gezonden zynde, en van
 116 "Lindlaw niets meer hoorende, heb ikze ver-
 117 "looren."
 118 "De gunstige Lezer gelieve ondertuschen
 119 "drie Punten optemerken. Vooreerst, dat men
 120 "aan Lindlaw niet het minste Geloof geven
 121 "kan, mits hy de Edelen en Weereld-beroemde
 122 "Hollandse Natie niet handgrypelyke Verfier-
 123 "selen zoekt te bedriegen. Want hoe is het
 124 "moogelyk, dat wy binnen drie of vier Uuren
 125 "zo wydloopig over zo veele Verschil-Punten
 126 "hebben kunnen redeneren? Schoon ik ook de
 127 "onbedreevenste was geweest, zou ik echter
 128 "op yder door Lindlaw aangehaalden Text
 129 "iets geantwoord hebben. Hoe is het dan waar-
 130 "schynelyk, dat Lindlaw eene zulke Meenigte
 131 "van Schriftuur-Platzen binnen zo een korten
 132 "Tyd bygebragt heeft? Gewisselyk een eenig
 133 "Punt, op die Wys verhandelt, hadde een
 134 "halven Dag nodig gehad. Het is derhalven
 135 "zeker, dat Lindlaw eerst na Verloop van een
 136 "ge Jaren iets uit andere Schryveren by een
 137 "geraapt heeft, om zich eenen Schoen hooger
 138 "als zyne Mede-Ruiters uittestrekken, om een
 139 "Stukje Brood, waaraan hy zomtyds Gebrek
 140 "hadde, te winnen, en zyn godloos Leven te be-
 141 "mantelen."

"Ten tweden. Het is niet gelooffelyk , dat
 "hy de Woorden der Schrift, na Verloop van
 "tien Jaren, zo naauwkeurig onthouden heeft,
 "zo als hyze in zyn Boekje ter neer steld."

"Ten derden. *Lindlauw* maakt zich ver-
 "dacht , om dat hy eerft na Verloop van zo
 "veele Jaren met zyne bedorve Waaren ter
 "Markt komt. Indien hy op my de Zege hadde
 "behaalt , zou 't hem immers tot grooter Eer
 "gestrekt hebben , indien hy zulks ten eerften
 "met den Druk Weereld kundig gemaakt hadde,
 "enz." Dus verre in Substantie de Woorden
 van den Eerwaardigen Pater *Eschenbrender* ,
 waaruit UE, en yder bescheiden Protestant zien
 kan , wat Geloof men aan *Lindlauws* Historie
 geven mag. Wat my nu aangaat, ik verklaare
 insgelyks op myn Priesterschap , dat het Disput,
 'twelk *Lindlauw* met my te *Ryswyk* gehouden
 heeft, in geen en Deele in de Ordre , noch op
 zodanige Wys , noch met dezelfde Woorden
 gehouden is, als de Ruitervoorzitter, en dat hy
 my wel op den *Ryswykschen* Weg byna op dezelfde
 Wys heeft aangesprooken , gelyk als hy het
 verhaalt , doch dat het de dikste en groffte
 leugen van de Wereld is, dat ik op het Einde
 van onze Zamenpraak zou hebben gezegt: *Ik*
ben daarvoor, ik moet dardoor! latende yder ver-
 nufftig Protestant zelf uit het Vervolg oordee-
 len, of het wel waarschynelyk is, dat ik eene
 zulke laffe Taal gevoert zou hebben.

25. Dat ik van de zogenaamde Gereformeerde
 Kerk wederom afgegaan ben, zulks is waar, en
 ik danke den Vader der Barmhertigheid, dat
 hy myne Oogen verlicht, en het Gevaar waa-
 rin myne Ziele zich bevond om eeuwig Schip-
 breuk te lyden, getoont, en daarenboven zyne

Genade, Hulp, en Byftand verleent heeft, om alle de Vervolgingen, welke ik heb moeten uitftaan, kloekmoediglyk doorteworfelen, en alle Hinderpalen, die men my tegens myne Bekeering in den Weg gelegd hadde, door myne Standvastigheit, en Overgeving in den Wille Gods, te boven te koomen. Het was my gegaan gelyk als den Hond in de Fabel, die na de Schaduwe greep, en de Zaak zelf liet vallen. Wat is de Gereformeerde Religie (het zelfde zegge ik van de Luitherfe, en alle andere nieuwbakke Seften) anders als een Schaduwe? Als men de Predikanten hoort spreken, en hunne Boeken leest, meent men in den eerften Opflag wat wezentlyks te verneemen. Yder Woord is byna een geheele Zin. Haare hoogdravende Spreekwyzen rollen hen uit den Mond. Men hoort niet anders als von Gods Woord! Gods Woord! Over een eenig Verschil - Punt weet men geheele Korven vol Texten uitteschudden, die Ymand het hooren en zien doen vergaan, dat men byna zelf niet meer weet, waar men is, of wat men daarvan denken zal, en dus word menig eenvoudige verblind, en in hunne Netten verstrikt. Maar als de eerste Verwondering over is, en men de Zaak wat dieper inziet, merkt men ten eerften, dat het niets anders is als een Schaduwe; niets anders als een ydel Gezwets, niets anders als een Geluid van Woorden, en van verdraaide, vervalschte, kwalyk toegepaste, en na haaren eigen Zin getrokke en uitgelegde Spreuken. De oneindelyk wyze en goedertierene God, die my op alle myne Paden in Holland wonderlyk bestiert heeft, deed my die Schaduwe eindelyk zien. Wat konde ik dan anders doen, als dat ik wederom kordatelyk

zelyk greep na de Zaak, die ik verlaten hadde, ze weten, na de waare en alleen zaligmakende Rooms-Katholyke Kerk, die my alleen de Rust des Gemoeds konde wedergeven, die ik in de Gereformeerde Religie verlooren hadde. Doch voor deze Reis hiervan genoeg.

Eer ik nochtans voortga, moet ik aan UEd. mededeelen een Afschrift van de Gereformeerde Excommunicatie, dewelke op het aanstootken van Domini *Vesse*, tegens my van alle de Preekstoelen der Kerken van den *Haag* afgekondigt is geworden, om my door dat uiterste Middell tot de Gereformeerde Kerk te doen terug keeren.

De gemelde Excommunicatie of Ban, luid van Woord tot Woord als volgt.

Geliefde in den Heere

JESU Christo.

26. **H**et is uwer Liefde kennelyk, dat wy tot uwerfcheide Tyden by zeker Trappen uwer Liefden voorgehouden hebben, wat een groote Zonde, en zware Ergernisse onze Mede-Lidmaat W.C. Dyks gedaan, en gegeven heeft, ten einde hy door Ulieder Christelike Vermanningen, en gebeden tot God, hem mogte bekeeren, en van den Banden des Duivels, die hem gevangen houd, los geworden zynde, ontwaken tot den Wille des Heere. Maar wy kunnen 't uwer Liefden niet grote Droefheid niet bergen, dat ons tot noch toe niemand is verscheenen, die in 't minst te verstaan gegeven heeft, dat hy door de meenigvuldige Vermaningen, aan hem gedaan, zo in 't byzonder, als voor Getuigen, en in tegenwoordigheid van veelen, gekoomen zoude